

РОЗДІЛ 5. ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 347.965.6

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

DISCIPLINARY LIABILITY OF THE LAWYER: DEFINITION AND TYPES

Заборовський В.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті проведено аналіз окремих аспектів правової природи дисциплінарної відповідальності адвоката. Зокрема, проведено дослідження деяких авторських визначень поняття «дисциплінарна відповідальність адвоката». У роботі аналізується перелік дисциплінарних стягнень, які закріплені законодавством України та інших зарубіжних країн (Німеччини, Австрії Франції, Польщі). На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що українське законодавство встановлює досить обмежене коло санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Враховуючи вказане, автор статті доходить до висновку про необхідність розширити коло зазначених санкцій, що дозволить застосувати до винного адвоката більш справедливе покарання, яке відповідатиме ступеню тяжкості вчиненого проступку. Так, до вже існуючих дисциплінарних санкцій за українським законодавством потрібно додатково включити такі санкції, як догана і штраф. Крім цього, зроблено висновок, що українському законодавцеві необхідно враховуючи досвід іноземних держав (наприклад, Австрії та Польщі), вирішити питання про доцільність закріплення в національному законодавстві тимчасових (додаткових) дисциплінарних стягнень.

Ключові слова: адвокат, дисциплінарний проступок, дисциплінарна відповідальність, види дисциплінарних стягнень, дисциплінарна санкція.

В статье проведен анализ отдельных аспектов правовой природы дисциплинарной ответственности адвоката. В частности, проведены исследования некоторых авторских определений понятия «дисциплинарная ответственность адвоката». В работе анализируются перечни дисциплинарных взысканий, которые закреплены законодательством Украины и других зарубежных стран (Германии, Австрии Франции, Польши). На основе проведенного анализа сделан вывод, что украинское законодательство устанавливает довольно ограниченный круг санкций, которые могут быть применены к адвокату в случае совершения им дисциплинарного проступка. Учитывая указанное, автор статьи приходит к выводу о необходимости расширить круг указанных санкций, что позволит применить к виновному адвокату более справедливое наказание, которое будет соответствовать степени тяжести совершенного проступка. Так, к уже существующим дисциплинарным санкциям по украинскому законодательству нужно дополнительно включить такие санкции, как выговор и штраф. Кроме этого делается вывод, что украинскому законодателю необходимо учитывая опыт иностранных государств (например, Австрии и Польши), решить вопрос о целесообразности закрепления в национальном законодательстве временных (дополнительных) дисциплинарных взысканий.

Ключевые слова: адвокат, дисциплинарный проступок, дисциплинарная ответственность, виды дисциплинарных взысканий, дисциплинарная санкция.

In this paper, an analysis of certain aspects of the legal nature of the disciplinary responsibility of a lawyer. In particular, the author studied some definitions of «disciplinary responsibility of a lawyer». In this paper we analyze the range of disciplinary sanctions, which are fixed by the legislation of Ukraine and other countries (Germany, Austria, France, Poland). Based on the analysis concludes that the Ukrainian legislation establishes a fairly limited range of sanctions that can be applied to a lawyer if he commits a disciplinary offense. Given the above, the author comes to a conclusion about the need to expand the range of these sanctions, which will apply to the guilty lawyer more than just punishment, which will correspond to the gravity of the offense. So, to the existing disciplinary sanctions on Ukrainian legislation need further include such sanctions as a reprimand and a fine. Furthermore it is concluded that the Ukrainian legislator must be based on the experience of foreign countries (such as Austria and Poland), decide whether to consolidate the national legislation of time (more) disciplinary action.

Key words: lawyer disciplinary offense, disciplinary responsibility, types of disciplinary sanctions, the disciplinary sanction.

Постановка проблеми. Діяльність адвоката є однією з основних ознак, що визначає рівень захищеності прав людини та є одним із складників, на шляху забезпечення розбудови верховенства права в кожній демократичній та правовій державі. Але здійснення такої кваліфікаційної правової допомоги неможливе без забезпечення належного контролю за професійною діяльністю адвоката. Такий контроль насамперед забезпечується нормами інституту юридичної відповідальності адвоката. Так, юридична діяльність адвоката не може базуватися тільки на бажанні надавати кваліфіковану правову допомогу особі, вона повинна забезпечуватися ще й юридичною відповідальністю за невиконання або ж неналежне виконання ним своїх обов'язків.

Стан дослідження. Проблема визначення правової природи дисциплінарної відповідальності адвоката, зокрема щодо формування її поняття та переліку видів стягнень, була предметом дослідження багатьох науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти цієї проблеми, доцільно виокремити праці О.О. Бусуріної,

Т.В. Варфоломеєвої, С.О. Деханова, Ю.С. Кручиніна, С.Ф. Сафулька, В.І. Сергеева, К.І. Скловського, М.Б. Смоленського, Д.П. Фіолєвського та інших.

Метою цієї статті є аналіз правової природи поняття дисциплінарної відповідальності та видів дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Основним завданням автор ставить перед собою: проаналізувати наукові думки авторів щодо визначення поняття «дисциплінарна відповідальність адвоката»; дослідити перелік дисциплінарних стягнень, які закріплені законодавством України та інших зарубіжних країн; та на основі проведеного аналізу зробити висновок про доцільність розширення переліку діючих дисциплінарних санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних інститутів адвокатури є інститут юридичної відповідальності. Такий інститут покликаний виконувати превентивну функцію з метою запобігання вчинення правопорушення спеціальними суб'єктами правовідносин, якими є адвокати.

Загальноприйнятною є думка про те, що адвокат може бути суб'єктом цивільно-правової (майнової), кримінально-правової, адміністративно-правової та дисциплінарної відповідальності. Але необхідно наголосити на тому, що в юридичній літературі наявні й інші точки зору, а саме про можливість застосувати до адвоката й інших видів відповідальності. Так, доктор юридичних наук В.Л. Кудрявцев [1] зазначає, що адвокат є ще й суб'єктом конституційно-правової відповідальності за невиконання або ж неналежне виконання адвокатом конституційного обов'язку з надання довірливо кваліфікованої юридичної допомоги, а такі дії являють собою конституційний делікт. Він вказує, що санкцією за невиконання або ж неналежне виконання адвокатом свого обов'язку щодо надання кваліфікованої юридичної допомоги є припинення статусу адвоката, а саме припинення його можливості виконувати цей конституційний обов'язок. Щодо цивільно-правової (майнової), кримінально-правової, адміністративно-правової відповідальності адвоката, то вони є темами окремих наукових досліджень. Автор ставить перед собою завдання розкрити поняття та види саме дисциплінарної відповідальності адвоката.

Насамперед, для розкриття правової природи такого виду юридичної відповідальності адвоката як дисциплінарна, необхідно розкрити зміст самого поняття «дисциплінарна відповідальність адвоката». На жаль, український законодавець не дає легального визначення цього поняття. На нашу думку, серед наукових точок зору найбільш прийнятною є позиція О.О. Бусуріної, яка вважає, що під поняттям «дисциплінарна відповідальність адвоката» слід розуміти особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до спеціального суб'єкта дисциплінарних правовідносин за вчинення дисциплінарного проступку, який виявляється в невиконанні чи неналежному виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків, і встановлює застосування передбачених законом або нормами корпоративної етики заходів дисциплінарного впливу в закріпленому для цього процедурному порядку [2, с. 10].

У цьому випадку слід звернути увагу й на думку М.О. Женіної, яка розкриває поняття «дисциплінарної відповідальності адвоката» через два аспекти, а саме через аспект «позитивної відповідальності» (тобто властиве адвокату почуття обов'язку і сумлінного ставлення до виконання своїх обов'язків в інтересах зміцнення правової держави і авторитету адвокатури) та аспект «ретроспективної відповідальності» (застосування до адвоката в особливому процедурному порядку міри стягнення (примусу) за неналежне виконання професійного обов'язку) [3, с. 9]. У цій статті автор основну увагу приділяє ретроспективному аспекту відповідальності адвоката, а саме процедури застосування до нього санкцій за невиконання або ж неналежне виконання покладених на нього обов'язків шляхом застосування заходів дисциплінарного впливу.

Передумовою виникнення дисциплінарної відповідальності адвоката стала поява особливих норм адвокатської етики, що базувалися на традиціях діяльності адвокатури в цілому. У подальшому вказані норми адвокатської етики, які формувалися всією адвокатською спільнотою закріплювалися у нормативно-правових актах різного правового рівня, що й були основою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. На сьогодні такими нормативно-правовими актами в Україні є вищезгаданий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4] (Розділ IV і V) та деякі статті Правил адвокатської етики [5], які регулюють порядок та види дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватися до адвоката.

Щодо правової природи вищевказаних Правил адвокатської етики та Кодексу професійної етики адвоката, то заслугоує на увагу висновок доктора юридичних наук

С.О. Деханова, який у своєму дисертаційному дослідженні «Адвокатура в Західній Європі: досвід та сучасний стан» вказує на те, що «більшість національних деонтологічних кодексів (кодексів професійної етики адвокатів) країн Західної Європи є нормативними, але не правовими актами, оскільки ухвалюються не законодавчими чи іншими уповноваженими державними органами, а органами корпоративного самоврядування» [6, с. 18]. Він також зазначає, що в багатьох західноєвропейських країнах деонтологічні кодекси є за своєю природою правовими актами, оскільки затверджуються законами або указами глав держав. Потрібно врахувати й те, що і Правила адвокатської етики і Кодекс професійної етики адвоката прямо у своїх положеннях вказують на те, що їх норми доповнюють законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність (ст. 1 Правил адвокатської етики (норми цих Правил не відмінюють і не замінюють положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, а доповнюють і конкретизують його), ч. 1 ст. 2 Кодексу професійної етики адвоката (цей Кодекс доповнює правила, встановлені законодавством про адвокатську діяльність і адвокатуру)).

Відповідно до вказаних нормативно-правових актів до адвокатів можуть застосовуватися такі види дисциплінарної відповідальності. В Україні відповідно до ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Український законодавець робить цей перелік вичерпним, встановлюючи при цьому три види санкцій, що можуть застосовуватися до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Вважаємо, що такий перелік не є досконалим, оскільки встановлює обмежене коло санкцій, що у свою чергу може призвести до випадку, коли до адвоката буде застосоване несправедливе покарання, яке не буде відповідати ступеню важкості вчиненого ним діяння, оскільки не буде дотримуватися принцип пропорційності у визначенні санкцій за дисциплінарні правопорушення, вчинені адвокатами (ч. 4 Принципу VI (Дисциплінарні процедури) Рекомендації № 21 Комітету міністрів Ради Європи від 25 жовтня 2000 року [7] про свободу здійснення професії адвоката).

Такий висновок можна зробити на підставі того, що різниця між попередженням і зупинення права на адвокатську діяльність (а тим більше із позбавленням права на адвокатську діяльність) є значною, а тому визначити конкретний законний та справедливий вид відповідальності за той чи інший дисциплінарний проступок, враховуючи незначний перелік видів можливих санкцій, буде занадто важко.

У такому випадку необхідно врахувати досвід зарубіжних країн, які застосовують й інші види санкцій. Так, параграфом 114 Федерального положення Німеччини про адвокатів [8] передбачені такі види дисциплінарної відповідальності адвокатів як попередження, догана, грошовий штраф у розмірі 25 тис. євро, заборону на здійснення діяльності в якості представника або помічника сторони в певних галузях права на строк до п'яти років та виключення з адвокатури. До того ж такі види відповідальності як догана і штраф можуть бути застосовані одночасно.

Досить широким колом санкцій, які можуть бути застосовані до адвокатів характеризується французьке законодавство. Крім цивільно-правової відповідальності, до французького адвоката можуть застосовуватися і дисциплі-

нарні санкції у вигляді попередження, догани, тимчасової заборони займатися адвокатською діяльністю строком не більше ніж на три роки. Та як крайній захід адвокат може бути підданий виключенню з адвокатської асоціації [9, с. 219].

За законодавством Австрійської Республіки передбачені як основні, так і тимчасові міри дисциплінарної відповідальності адвоката. Так, параграфом 16 Розділу 2 (Дисциплінарна та Адвокатська палата) Федерального закону «Про дисциплінарний закон адвокатів і стажерів адвокатів» від 28 червня 1990 року (Дисциплінарний статут для юристів і майбутніх адвокатів – DST) [10] передбачено, що мірами дисциплінарної відповідальності адвоката є: письмова догана; штраф на суму до 45 000 євро; заборона на адвокатську практику на строк до одного року; та виключення із списку адвокатів. У свою чергу до тимчасових мір дисциплінарної відповідальності адвоката відносяться (параграф 19 цього ж Розділу): моніторинг його діяльності Дисциплінарною та Адвокатською палатою; заборона на ведення діяльності у певних або в усіх судах, органах прокуратури або інших органах влади; тимчасова заборона на прийняття стажерів (кандидатів в адвокати) для практичного навчання.

Цікавим є і досвід польського законодавця, який у якості «засобу виховного впливу на адвоката» [11, с. 154] наділив дисциплінарний суд адвокатської палати правом приймати рішення щодо оприлюднення громадськості про дисциплінарний проступок адвоката через публікацію в журналі, видавцем якого є орган адвокатури (ч. 6 ст. 82 Закону Республіки Польща «Закон про адвокатуру» від 26 травня 1982 року [12]).

На недостатність для забезпечення адвокатської дисципліни застосування до адвоката лише дисциплінарних стягнень звертає увагу і М.С. Косенко, який вказує на необхідність впровадження та регламентації інших заходів дисциплінарного впливу щодо адвокатів. Автор зазначає, що «практичне значення в забезпеченні професійної дисципліни серед адвокатів можливе в разі введення такого засобу дисциплінарного впливу, як обговорення поведінки адвоката на конференції адвокатів регіону, а у виняткових випадках і на з'їзді адвокатів України. На таких обговореннях можна заслуховувати адвокатів, які вчинили дисциплінарні проступки. Поряд із цим, для досягнення цілей виховного характеру відносно окремих осіб достатнім засобом дисциплінарного впливу може бути звичайна бесіда» [13, с. 69].

Потрібно звернути увагу й на те, що ще Заснуваннями судових установлень від 1864 року був запроваджений досить широкий перелік видів юридичної відповідальності адвоката. Статтею 368 вказаних Заснувань передбачалося, що Рада присяжних повірених могла застосувати до повірених за порушення прийнятих на себе обов'язків такі види відповідальності, як: застереження, догана, заборона здійснювати обов'язки повіреного впродовж певного терміну (але не більше одного року), виключення з числа

присяжних повірених та в особливо важких випадках – передання кримінальному суду [14].

Враховуючи вказане, вважаємо за необхідне розширити коло санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме шляхом включення до вже наявних (ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), зокрема такої санкції як догана, що застосовувалася би в разі вчинення адвокатом незначного правопорушення (дрібного дисциплінарного проступку), яке було вчинене ним повторно протягом року (за вчинення першого до нього вже була застосована така санкція як попередження).

Іншим видом санкцій, подібно до законодавства Німеччини та Австрії, які необхідно долучити до вже зазначеного переліку повинен стати штраф у розмірі до трьох мінімальних розмірів заробітних плат (розмір мінімальної заробітної плати визначається на момент вчинення цього дисциплінарного правопорушення), який відповідає розміру плати за складання кваліфікаційного іспиту на здобуття статусу адвоката (ч. 2 ст. 58 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Штраф як вид дисциплінарної відповідальності адвоката повинен застосовуватися, наприклад, у випадку порушення адвокатом вимог ч. 2 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме коли він не укладаючи договір про надання правової допомоги в письмовій формі здійснив надання усних і письмових консультацій або ж роз'яснень із правових питань без подальшого запису про це в журналі та без вручення клієнту документа, що підтверджував би оплату гонорару (винагороди).

Такими ж позиціями, про необхідність включення штрафу до кола санкцій за вчинення адвокатом дисциплінарних проступків, керується і Венеціанська комісія, яка в своєму Спільному висновку щодо проекту Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 18 жовтня 2011 року [15], вказує на те, що у зв'язку з тим, що різниця між попередженням та зупиненням права дуже велика і в багатьох випадках не дає змогу розумно врахувати тяжкість проступку, Венеціанська комісія вважає, що було б раціонально до списку санкцій включити й штрафи.

Висновки. Враховуючи вищевказане, можна дійти висновку, що українське законодавство встановлює досить обмежене коло санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Вважаємо за необхідне розширити коло зазначених санкцій, які дозволять застосувати до винного адвоката більш справедливе покарання, що відповідатиме ступеню тяжкості вчиненого проступку. Так, до вже існуючих дисциплінарних санкцій за українським законодавством потрібно додатково включити такі санкції, як догана і штраф. Крім цього, українському законодавцю необхідно враховуючи досвід іноземних держав (наприклад, Австрії та Польщі), вирішити питання про доцільність закріплення в національному законодавстві тимчасових (додаткових) дисциплінарних стягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кудрявцев В.Л. Адвокат как субъект конституционно-правовой ответственности в Российской Федерации / В.Л. Кудрявцев // Научные труды. Российская академия юридических наук. – 2010. – Вып. 10, Т. 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iuaj.net/node/907>.
2. Бусурина Е.О. Дисциплинарная ответственность адвоката в правозащитной деятельности : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и правоохранительная деятельность» / Е.О. Бусурина. – М., 2013. – 30 с.
3. Женина М.А. Теоретические и практические проблемы дисциплинарной ответственности адвоката : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и правоохранительная деятельность» / М.А. Женина. – М., 2009. – 29 с.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 17.
5. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України від 17 листопада 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>.
6. Деханов С.А. Адвокатура в Западной Европе: опит и современное состояние : дисс. ... доктора юридических наук : 12.00.11 / С.А. Деханов. – М., 2011. – 383 с.

7. Recommendation No. R(2000)21 of the Committee of Ministers to member States on the freedom of exercise of the profession of lawyer (Adopted by the Committee of Ministers on 25 October 2000 at the 727th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=533749&SecMode=1&DocId=370286&Usage=2>.

8. Bundesrechtsanwaltsordnung aus 01.08.1959 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gesetze-im-internet.de/brao/index.html>.

9. Смоленский М.Б. Адвокатская деятельность и адвокатура Российской Федерации. Серия «Высшее образование». – Ростов-на-Дону : «Феникс», 2004. – 256 с.

10. Bundesgesetz vom 28. Juni 1990 über das Disziplinarrecht der Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter (Disziplinarstatut für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter – DSt) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002940>.

11. Косенко М.С. Досвід зарубіжних країн щодо організаційно-правових засад діяльності дисциплінарних органів адвокатури / М.С. Косенко // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Вип. 2. – С. 151–158.

12. Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. «Prawo o adwokaturze» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820160124>.

13. Косенко М.С. Участие квалификационно-дисциплинарной комиссии адвокатуры в обеспечении адвокатской дисциплины в Украине / М.С. Косенко // Закон и жизнь. – 2013. – № 9 (261). – С. 66–70.

14. Учреждение судебных установлений 1864 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3450/>.

15. Спільний висновок Венеціанської Комісії від 18 жовтня 2011 р. щодо проекту Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282011%29039-e>.

УДК 349.3:368.914

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СОЛІДАРНОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

CURRENT ISSUES REFORM THE SOLIDARITY SYSTEM OF COMPULSORY STATE PENSION INSURANCE

Зіноватна І.В.,

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права
Національного юридичного університету України
імені Ярослава Мудрого*

Статтю присвячено дослідженню актуальних питань реформування солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Проаналізовано доцільність підвищення пенсійного віку для жінок та збільшення страхового стажу. За результатами дослідження сформульовано ряд пропозицій щодо вдосконалення чинного пенсійного законодавства.

Ключові слова: загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, пенсія, пенсійний вік, страховий стаж.

Статья посвящена исследованию актуальных вопросов реформирования солидарной системы общеобязательного государственного пенсионного страхования. Проанализирована целесообразность повышения пенсионного возраста для женщин и увеличение страхового стажа. По результатам исследования сформулировано ряд предложений по совершенствованию действующего пенсионного законодательства.

Ключевые слова: общеобязательное государственное пенсионное страхование, пенсия, пенсионный возраст, страховой стаж.

The article is devoted to topical issues of reforming the solidarity system of compulsory state pension insurance. Analyzed the feasibility of raising the retirement age for women and the increase in insurance experience. According to a study formulated a number of proposals on improvement of the existing pension legislation.

Key words: compulsory state pension insurance, pension, retirement age, insurance experience.

Постановка проблеми. Україна є соціальною правовою державою, у якій визнається й діє принцип верховенства права; людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; усі люди є вільні й рівні в своїй гідності та правах; конституційні права й свободи гарантуються та не можуть бути скасовані; під час прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів не допускається звуження змісту й обсягу існуючих прав та свобод.

Основними проблемами реалізації пенсійної реформи є погіршення демографічної ситуації через старіння населення, значні масштаби міграції кваліфікованої робочої сили, а також дефіцит бюджету Пенсійного фонду України. Однак на сьогодні пенсійна реформа 2011 р. не досягла очікуваних результатів: працюючим пенсіонерам зменшили пенсії, реальний дефіцит бюджету Пенсійного фонду України збільшився, внаслідок збільшення пенсійного віку до пенсії доживає менше громадян, почастишали

судові спори Пенсійного фонду України з пенсіонерами про перерахунок пенсій, в Україні встановлені одні з найвищих соціальних відрахувань у світі.

Стан дослідження. Удосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення в часи Радянського Союзу займалися такі вчені-правознавці: В.С. Андрєєв, Є.І. Астрахан, В.А. Ачаркан, А.Д. Зайкін, М.Л. Захаров, Р.І. Іванова, А.Є. Пашерстник, В.О. Тарасова, Е.Г. Тучкова, Я.М. Фогель та інші. Згодом окремі питання реформування правового регулювання пенсійного забезпечення були предметом дослідження в наукових працях українських та російських вчених: В.М. Андрієва, Я.І. Безуглої, Н.Б. Бологіної, В.Я. Бурака, Е.М. Лібанової, О.Є. Мачульської, М.М. Клемпарського, О.І. Кульчицької, С.М. Прилипкі, І.М. Сироти, С.М. Синчук, С.О. Сільченка, Б.І. Сташківа, О.В. Тищенко, Н.М. Хуторян, М.М. Шумила та інших. Водночас багато питань у цій сфері все ще залишаються дискусійними.

Метою статті є виявлення існуючих проблем правового регулювання солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та пошук шляхів їх